

נהגות יצחק

בסייעתא דשמיא | כי תצא תשפ"ב | גליון מס' 159

פרפראות

כי תצא למלחמה על איביך, (כ"א י).

פירש רש"י, וזה לשונו, כי תצא למלחמה, במלחמת הרשות הכתוב מדבר, ע"כ, ולכאורה היינו דשאני פרשה זו של כי תצא למלחמה, ממה שכתוב לעיל פרשת <<<

(ולכאורה כמו שדרשו חז"ל מהא דכתיב וידעת כי שלום אהלך, שצריך לאהוב את אשתו כגופו וכו', עיין יבמות ס"ב), ובאופן זה יחפוץ הבעל לבכר את בן האהובה (היינו השניה), על פני בן השנואה (היינו המגורשת), ולתת לבן השניה פי שנים.

והשתא מתבאר פרשה זו יפה, דאיירי באופן הנזכר שגרש אשתו הראשונה ונשא מיד שניה, ואשתו האהובה ילדה ראשונה לשבעה חדשים, והשנואה (אשתו הראשונה) ילדה אחר כך לתשעה חדשים, וזה מה שכתוב כאן כי תהיין לאיש שתי נשים וכו' וילדו לו בנים האהובה פירוש שהאהובה ילדה ראשונה, והשנואה אחר כך, ועל זה כתיב (מכל מקום) והיה הבן הבכר לשנואה, והיינו מפני שהיא נתעברה ראשונה.

והשתא מיושב שפיר סדר הכתובים, וכן מתבאר מהיכי תיתי שירצה לבכר את בן האהובה, ומפני שהוא נולד ראשון, וכן מתיישב אמאי נקראת שנואה, מפני שנתגרשה, והתורה קראה שנואה.

וכן מתבאר אמאי נתנה התורה טעם כי הוא ראשית אנו, דראשית אנו היינו כוחו, והיינו שמצד האב הוא ראשית, (וכמו שמצינו שכתוב אצל יעקב), וממילא לו משפט הבכרה, כי אחרי זמן העיבור אזלינן ולא אחרי זמן הלידה, והראשון בן השנואה יטול פי שנים, ע"כ, ודפח"ח¹.

ג

והנה עיין בהגהת מחבר ספר קול אליהו, שעל פי דברי הגר"א רצה לתרץ קושיה עצומה (כדבריו), אהא דאיתא ביבמות (כ"ד), שהקשו שם בגמרא ואימא כי איתא בכור תתקיים מצות יבום, כי ליכא בכור לא תתקיים מצות יבום, דרק בכור יעשה יבום ולא פשוט, והקשה איך סלקא דעתך לומר שרק בכור יכול לקיים מצות יבום, הא דרשו (יבמות ק"ה), הא דכתיב, בפרשת יבום, איש, שזה פרט לקטן שאינו מייבם ואינו חולץ, והנה אם הבכור עדיין קטן בהכרח שאחיו (הקטן ממנו) שמת, גם כן קטן דהרי רק הבכור מייבם, ואם כן קשה אם הוא קטן איך נושא בכלל אשה, הא קידושי קטן אינם כלום², ומזה שצריך קרא למעוטי קטן, מוכח מכאן שגם בן צעיר יותה שאינו בכור, מחוייב לקיים מצות יבום, ואם כן קשה מה הייתה ההוה אמינא של הגמרא שרק הבכור יוכל לייבם.

ובהכרח מוכח מכאן כדברי הגר"א, דאיירי שהיה לו שתי נשים והבכור נולד אחר אחיו שאינו בכור, דהבכור נולד לתשעה ירחים, והפשוט נולד לשבעה ירחים לפני הבכור, ואתי שפיר שאפשר שהבן שאינו בכור היה יכול לקדש אשה, שכבר היה גדול, אבל אחיו הבכור שהוא צעיר ממנו, עדיין

(1) ועיי בהעמק דבר (להנצי"ב), שהק' על פי זה, וכת' להיפך שהאהובה נתעברה תחילה והשנואה ילדה תחילה, והעיקר הוא הוא הלידה, והוסיף וכתב, וז"ל, הן נשמע בשם הגר"א ז"ל להיפך שהולכין אחר העיבור, ולא אאמין לקול השמועה בשם רבינו הגר"א, ושקר העידו בשמו ז"ל, ע"כ, אכן יש כמה וכמה שהעידו וכתבו משם הגר"א כנזכר, שהשם בכור נקבע לפי העיבור ולא לפי הלידה, וצ"ב.

(2) עי' קידושין (י"ט), ועיי משל"מ פ"י ה"ג דגרשוין.

כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וגו'.

- א. דקדוקי לשון הפסוקים.
- ב. ביאור הגר"א בפסוקים.
- ג. ראייה להגר"א מגמ' יבמות (כ"ד).
- ד. קושיה על הגר"א מיעקב ועשיו.
- ה. בירור בענין יחוס של גוי לבניו.
- ו. שני זמנים בקיעות שם 'אב'.
- ז. מבאר דגוי יש רק שם 'אב' שנקבע בלידה.
- ח. מבאר דמה שנקבע בעיבור אינו משתנה כשנתגייר.
- ט. מסדר הפסוקים בפרשה, ומיישב הקושיא על הגר"א מיעקב ועשיו.

כתוב בתורה כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן הבכר לשנואה: והיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכר: כי את הבכר בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו כי הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה.

א

המפרשים כבר עמדו על זה שיש כאן כמה דיוקים בהנך קראי, א), כתיב וילדו לו בנים האהובה והשנואה, ומשמע שהאהובה ילדה לפני השנואה, ואחר כך כתיב והיה הבן הבכר לשנואה, ומשמע שהשנואה ילדה קודם, ב), הא דכתיב לא יוכל לבכר וכו', מהיכי תיתי שיהא הוה אמינא שיכול בכלל לבכר, ג), צריך ביאור מה שהתורה קורא לה שנואה, וכי מותר לשו לשנאתה הלא כתיב לא תשנא את אחיך בלבבך, (וכמבואר בפסחים קי"ג), לגבי כי תראה חמור שנאך וגו', עיין שם, ד), הא שהפסוק נתן טעם כי הוא ראשית אנו, שלא מצינו ברוב המצוות שהתורה יפרט טעם וסיבה לדבר.

ב

ומובא בשם הגר"א ביאור פרשה זו על פי עובדא שהיה בימיו. וזה דבר המעשה, (הובא בספר דברי אליהו), מעשה שהיה בימי הגר"א ז"ל, כי איש אחד לקח אשה וישנאה ויגרשה איזה שבועות אחר החתונה, ויקח תיכף אשה אחרת, והנה עוד לא כלו שבעה חדשים ותלד האשה השניה לו בן, ואחר זה נודע, כי בעוד ימים לא כבירים ילדה גם האשה הראשונה, הגרושה, גם כן בן זכר כשנמלאו לה תשעה ירחים, (נמצא שהבן של השניה נולד לו לפני הבן של הראשונה, אכן הבן של הראשונה נתעבר קודם), ואחר זמן רב נפלה מחלוקת בין משפחת הגרושה ובין האיש המגרש, מי יהיה היורש נחלתו לקחת פי שנים, (האם זה שנולד ראשון, או זה שנתעבר ראשון).

ויהי כאשר נודע הדבר לרבינו הגר"א, פתר לזה על פי הך קרא דפרשה זו, ובדרך זו, שהאשה הראשונה שנתגרשה תכונה בשם שנואה, (ולכאורה שמצינו שהתורה קראה לקמן בפרשה לגרושה, שנואה, ואפשר משום שמצא בה ערות דבר, עי' פסחים קי"ג), והשניה הנשואה תחתיה תכונה בשם אהובה,

ד

והנה כבר נתקשו על דברי הגר"א הללו, מהא דיעקב ועשיו, שהקשו למה היה יעקב צריך לקנות הבכורה מעשיו, הרי באמת יעקב היה הבכור, שהרי יעקב נוצר מטיפה ראשונה ועשיו מטיפה שניה, וכמו שהביא רש"י בפרשת תולדות ממדרש אגדה, ולפי דברי הגר"א הרי שפיר היה יעקב הבכור שנוצר ראשון לפני עשיו.

ועיין שם בהג"ה בקול אליהו שכתב, דשאני יעקב ועשיו שנוצרו מטיפה אחת שנחלקה לשנים, ושניהם שווים כלפי העיבור, ומשום הכי הולכים אחר הלידה, עיין שם.

אכן זה צריך ביאור, חדא, דמשמע מרש"י שנוצרו משתי טיפות, ויעקב היה מטיפה ראשונה, ועוד מהיכי תיתי שבאופן ששוים הם, הולכים בתר הלידה, שיהיו שניהם קדושים בקדושת בכורה, וכמו שמצינו להך מאן דאמר שאפשר לצמצם, (עיין בכורות י"ז), ועוד, שבמציאות אם היה מטיפה אחת לכאורה היה צריכים להיות דומים במראה זה לזה, והרי לא קרב זה אל זה, ובהכרח שנוצרו משתי טיפות, ואם כן אכתי צריך ביאור לדברי הגר"א אמאי נחשב עשיו לבכור.

ה

והנראה לבאר בזה, דאיתא יבמות (ס"ב), איתמר היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייה, ר' יוחנן אמר קיים פריה ורביה, וריש לקיש אמר לא קיים פריה ורביה, רבי יוחנן אמר קיים פריה ורביה, דהא הווי ליה, וריש לקיש אמר לא קיים פריה ורביה, גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ואזדו לטעמייהו, דאיתמר היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייה, רבי יוחנן אמר אין לו בכור לנחלה, (פירש רש"י, בן בכור שיוולד לו משיתיייהו, אינו נוטל פי שנים, דנכרים לאו בני נחלה נינהו, דבת כבן ובכור כפשוטו, אבל ירושה נהגא בהו כדאמרינן בקידושין (י"ז), עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה, ע"כ),

3) אכן אין כאן קו' עצומה כ"כ, דאפשר שהבן השני, צעיר מן הבכור, ומ"מ שייך שיהא יכול לקדש אשה אף שאחיו הגדול עדיין קטן, ובאופן שהצעיר נתגדל והביא ב' שערות כשהיה בן י"ג, אבל אחיו הגדול שהוא הבכור לא הביא ב' שערות אלא כשהיה בן ט"ו ט"ז, ופשוט.

מדהא הוה ליה ראשית אנו, וריש לקיש אמר יש לו בכור לנחלה, גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וצריכא וכו' איתביה ר' יוחנן לריש לקיש, בעת ההיא שלח ברדאך בלדאן בן בלדאן מלך בבל וגו', (פירש רש"י אלמא בניו מיקרי), אמר ליה (ריש לקיש) בהיותו עובדי כוכבים אית להו חיים, (מתייחסים אחר אביהם), נתגיירו לית להו חיים, (מראשונים, דכקטן שנולד דמי), ע"כ.

ולכאורה מלשון הגמרא משמע דר' יוחנן לית ליה דין גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, דרק ריש לקיש סבירא ליה הכי, דמשום הכי אינם נחשבים כבניו, אכן עיין בתוספות ד"ה רבי יוחנן אמר קיים פריה ורביה, וזה לשונו, אף על גב דלענין כמה דברים אמרינן גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, מכל מקום מסתברא ליה לר' יוחנן הכא, כיון דבנכריותו קיים, דזרעו מיוחס אחריו באותה שעה, מפטר נמי כשנתגייה, ע"כ.

ולכאורה צריך ביאור מה הסברא בזה, דמכל מקום, אי הוה כקטן שנולד, מה שהיה לפני זה אינו שייך אליו כלל, ואם כן מה הנפקא מינה אם כבר היו לו, סוף סוף עכשיו אין לו, ומאי שנא מהויו לו בנים ומתו דסבירא ליה לר' יוחנן שלא קיים פריה ורביה כלל, כאן נמי הרי הוא כקטן שנולד, וצריך ביאור.

ועוד צריך ביאור דמבואר כאן דעובד כוכבים יש לו חיים, שמתייחס אחר אביו, וכדכתיב בראדך בלאדן בן בלאדן, (וכן מבואר לעיל ביבמות שם כ"ג), וקשה דעיין ביבמות (צ"ח), שאמרו דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים, וכדכתיב וזרמת סוסיים זרמתם, עיין שם, ומבואר שאצל עובד כוכבים אין זרעו מתייחס אחריו, וצריך ביאור.

ו

איתא במגילה (י"ג), כי אין לה אב ואם, ובמות אביה ואמה למה לי, (פירש רש"י, ובמות אביה ואמה תו למהלי, מאחר דכתיב כי אין לה אב ואם, אלא ללמדנו שאפילו יום אחד לא היה לה אב ואם), אמר רב אחא עיברתה מת אביה, ילדתה מתה אמה, ע"כ, ופירש רש"י בשעה שנתעברה אמה מת אביה, נמצא שלא היה לה אב, משעה שנראה להקרות אב, וכשילדתה אמה מתה, ולא נראית לקרות אם, ע"כ.

ומבואר מדברי רש"י דשם 'אב' שיכול להקרות, הוא כבר משעת העיבור,

פרפראות/המשך

תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך, ע"כ, והיינו מכיון שמדובר במלחמת מצוה, אף שאינם נראים כאויבים מכל מקום חייבים לצאת למלחמה, והיינו דכתיב איבך חסר אות יו"ד אחרונה, שיהיו לך כאויבים, מה שאין כן כאן דאירי במלחמת הרשות, אם כן מעצמם רוצים לצאת למלחמה, אף שאינם מחויבים, ושפיר הוא איביך מלא, שמכירים כבר שהם אויביהם, ודו"ק.

ולקחת לך לאשה, (כ"א י"א).

פירש רש"י, וזה לשונו, ולקחת לך לאשה, לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, ע"כ.

ונראה לבאר בדרך צחות, דאיתא בסוטה (ב), אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו, עיין שם, והיינו אם 'מצא' לו אשה, כנראה שהיא לפי מעשיו ולפי מדרגתו, ולפי זה כאן דכתיב ולקחת לך לאשה, פירוש שזיווגו לו אשה זו מן השמים, ובהכרח שהיא לפי מעשיו, ואם זיווגו לו דייקא אשה כזו, שבסוף תהיה

שופטים, כי תצא למלחמה על איבך, דשם לא פירש רש"י דאירי במלחמת הרשות, דבעצם אמירת הכהן שמע ישראל וכו' אל ירך לבבכם וגו', שייכא גם במלחמת מצוה⁴.

ונראה שזה גם מרומז בטעמי המקרא, דשם הטעמים על תיבות כי תצא למלחמה הם קדמא ואזלא, והיינו שצריכים להתקדם לילך, והיינו שיש חיוב לצאת למלחמה, והיינו מלחמת מצוה, מה שאין כן כאן הטעמים על תיבות כי תצא למלחמה, הם מרכא טפחא אתנחתא, פירוש שאין כאן חיוב לצאת למלחמה, רק אם רוצים, והיינו מלחמת הרשות, ומרומז בטעמים גופא שאפשר לעשות 'אתנחתא', ודו"ק.

ונראה דיש לדקדק עוד שינוי, דשם כתיב איבך חסר אות יו"ד בסוף, מה שאין כאן כתיב איביך מלא עם אות יו"ד בסוף.

ונראה, דעיין רש"י שם שפירש על איביך וזה לשונו, יהיו בעיניך כאויבים, אל

מה שאין כן שם 'אם', אינה ראויה להיקרא אלא משעת לידה, ודו"ק.⁴

ומבואר דישינן שתי זמנים בקביעת שם 'בן', יש שם שנקבע בשעת העיבור, וכגון שם אב, אכן יש שם שנקבע בשעת הלידה, ודו"ק.

והנה אף לגבי שם אב מצינו שישינן דברים מסוימים שנקבעים בשעת הלידה, וכדכתיב **על משפחותם לבית אבותם**, והיינו אף ששם אב בעצם נקרא כבר בשעת העיבור, ומאז ראוי להקרות אב, מכל מקום כלפי ייחוס לאביו (לבית אבותם) זה נקבע רק בעת הלידה, ועיין רש"י יבמות (נ"ד:), ד"ה יש לה חיים, וזה לשונו, דמשפחת אב קרויה משפחה דכתיב **ויתלדו על משפחותם לבית אבותם**, ע"כ, (וכן מצינו שרק ילוד מאכיל בתרומה, עיין יבמות ס"ז:), ועיין עוד.

ז

ולפי זה נראה דיש ליישב הסתירה האם יש לעובד כוכבים יחוס לאביו, דביבמות (ס"ב), איתא שעובד כוכבים מתייחס אחר אביו, אבל בדף (צ"ח.),

(4 ועי' שו"ת דובב מישרים (ח"א סי' כ"ו), ועי' בקה"י תמורה (סי' ה' אות ב'), אכן מ"מ כאן מבואר דשם אם חל בשעת לידה, ודו"ק, (וע"ע בחי' רעק"א י"ד סי' פ"ז סעי' ו' ש"ך ס"ק י"ד), ודו"ק.

מצינו שאמרו שעובדי כוכבים אין להם יחס לאבותם, וכדכתיב **וזרמת סוסים זרמתם**, אכן לפי המבואר אתי שפיר, דייחוס שנקבע בעת הלידה, בחינת לבית אבותם, שייך אף בעובד כוכבים, אבל שם 'אב' שנקבע בעת העיבור, זה אינו שייך בעובד כוכבים כלל, וכדכתיב זרמת סוסים זרמתם, דייקא.

והנה גם יתבאר מה שמצינו שאף ששייך יחוס בעובד כוכבים, ויש להם ירושה, אבל מכל מקום נחלה אין להם, כמבואר ביבמות (ס"ב), דייחוס של ירושה נקבע לפי עת הלידה, ויחס של לידה יש להם, מה שאין כן נחלה שתלוי בשם אב שנקבע בעת העיבור, זה דין מיוחד שנמצא רק אצל בני ישראל, ולא אצל עובד כוכבים, וממילא לא שייך אצלם דיני נחלה, ודו"ק.

ח

ובזה נראה שיש לבאר מה שמצינו שרק אליבא דריש לקיש יש כאן דין שגר שנתגייר הוא קטן שנולד, ולא אליבא דר' יוחנן, אף שסבירא ליה דין זה בעלמא, וכמו שכתבו בתוספות, דמה שאמרו קטן שנולד פירושו שזה רק לגבי דינים התלויים בלידה, והיינו בענין יחוס העובד כוכבים לאביו בשעת לידה, עכשיו שנתגייר הוה קטן, וכבר אינו מתייחס לאביו לדברים אלו, אבל דברים שנקבעים בשעת עיבור, בדברים אלו בכלל לא שייך לומר שהוא אינו קטן שנולד וכבריה חדשה, ודו"ק.

פרפראות/המשך

(וביותר נראה לבאר לפי מה דמטו משמיה של הגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, שפירש דמה שהתורה התירה, סימן הוא שבכל שאר איסורי התורה אפשר לעמוד כנגד היצר הרע ולקיימם, הא ראייה דהנה כשאי אפשר התירתו התורה וכו', ע"כ, ובעצם יש לומר שזה מבואר כאן בדברי החתם סופר, שרק היכא שאינו יכול להעמיד עצמו כנגד היצר הרע, רק באותו אופן דברה תורה, ודו"ק).

והיה אם לא חפצת בה, (כ"א י"ד).

הנה בקריאת הפסוק קרינן **בה**, באות ב"ת דגושה, אכן עיין לעיל דכתיב **וחשקת בה**, ושם כתיב ב"ת רפה בלי דגש, (ושניהם אחר קמץ גדול), וצריך ביאור מאי שנא **וחפצת** שהב"ת הבא אחריו דגושה היא, **מוחשקת** דשם הב"ת היא רפה.

והנה החילוק אם כתוב ב"ת דגושה או ב"ת רפה, הוא אם זה נקרא ביחד עם מה שכתוב לפני זה או לא, שאם זה מחובר אז הב"ת רפה, אבל אם מפסיק אחר התיבה שלפניה אז היא דגושה, והיינו **ואם לא חפצת בה**, מה שאין כן **וחשקת בה**, נקרא ביחד.

וביאור הדבר הוא, **דאם לא חפצת בה** הדגש הוא על האדם עצמו שהוא אינו חפץ, ומשום הכי יש כאן הפסק בין **וחפצת לבה**, מה שאין כן **וחשקת בה**, קאמר שחושקת בה, שהדגש הוא שרוצה אותה משום עצמה, ומשום הכי נקרא ביחד, ודו"ק.

והא דשאני **וחפצת מוחשקת**, לכאורה החילוק הוא פשוט, דכשרוצה אותה, זה בגלל מה שראה אותה, וכדכתיב **וראית וגו'**, וממילא תלוי בה, ונקרא ביחד, מה שאין כן כשאינו רוצה, זה האדם עצמו הוא שאינו רוצה, ומשום הכי נקרא בנפרד, ודו"ק.²

(2) ועי' מש"כ בליקוטי נ"י פ"א הנפק"מ בין חשקת לחפצת, ודו"ק.

שנואה וכו' וייצא ממנה בן סורר ומורה, כנראה שלפי מעשיו שם הוא אוהו, וזו מה שראויה לו, ולפי מעשיו, ושפיר לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, פירוש יצר הרע של אדם זה עצמו, שיצרו גרם לו ש"זכה לזיווג 'הגון' לו כזה, ודו"ק.

ולקחת לך לאשה, (כ"א י"א).

פירש רש"י, וזה לשונו, **ולקחת לך לאשה**, לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, ע"כ.

ונראה לבאר על פי מה שביאר החתם סופר (תורת משה), לפי מה שאמרו בסנהדרין (ק"ז:), שדוד המלך היה לו בן רשע שרצה להרגו (אבשלום), משום שדוד נשא יפת תואר, ולא דרש סמוכים שאם יקח יפת תואר בסוף יהיה לו בן סורר ומורה, והקשה החתם סופר, וזה לשונו, אמנם גוף הדבר שיבוא תקלה על ידי מה שהתירה התורה בפירוש, יפת תואר, קשה, (פירוש דאיך ייתכן דבר כזה, שיהיה לו בן רשע, הרי אם זה מותר הרי לא עבר שום איסור ואדרכה יש בזה מצוה, ואמאי יענש בעונש כזה), ויש לומר בוודאי אם לקח יפת תואר משום שלא היה אפשר לו לעמוד בעצמו כנגד היצר הרע, לא יבוא לידי תקלה על ידי זה, (פירוש, ובאמת לא יהיה לו בן סורר ומורה), אבל אם היה יכול לעמוד בעצמו, ואפילו הכי לקחה, נהי דלא עשה איסור, דהתורה התירה שתם, מכל מקום אז לא יהיה זיווגו עולה יפה, (פירוש, דבאופן זה אין כאן מצוה, והוה רק ברשות התורה), והנה, דוד המלך עליו השלום לקח יפת תואר שדוד הוא הקטן והיה הענין, ולא האמין בעצמו, וחדש לעצמו שלא יעמוד, ובאמת היה יכול להעמיד בעצמו, לכך היה לו ממנה בן שאינו הגון וכו', ע"כ.

ולכאורה יש לפרש על פי זה מה שכתב רש"י 'לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע', פירוש שלא דברה תורה שלקחת יפת תואר היא מצוה, אלא כנגד יצר הרע, שיש לו יצר הרע שאינו יכול לעמוד כנגדו, ורק באופן זה דברה תורה, אבל בלי זה אין כאן מצוה, ואדרכה יכול להוליד ממנה בן סורר ומורה.

(מאשתו הראשונה), נחשב שהוא הבכור, זה מה דכתיב כאן **והיה ביום הנחילו**, שפרשה זו של בכור תלוי בנחלה, ונחלה נקבע לפי שעת העיבור, ואתי שפיר ודו"ק.

ואין כאן כלל קושיא מיעקב ועשיו, (למה נחשב עשיו הבכור וכו'), דהרי אף אם נאמר דלגבי נחלה שנחשב יעקב הבכור, זה רק מדיני ישראל, אבל לפני מתן תורה שהיה דינם כעובדי כוכבים, אין להם אלא דין ירושה (ולא נחלה), והנה לגבי ירושה כבר נתבאר שתלוי לפי שעת לידה, ובלידה היה באמת עשיו הבכור, שהרי נולד ראשון.

והנה מה שכתב רש"י שם שמצד הדין היה יעקב הבכור, פירוש מדין ישראל, שאצל ישראל תלוי בשם נחלה, וכלפי זה באמת היה יעקב הבכור, ודו"ק.

השתא שפיר יש לבאר אמאי מצינו בגר שנתגייר ששייך אצלו דין נחלה ודין פריה ורביה כלפי בניו, ומפני דדינים אלו תלויים בעיבור, ומה שנקבע בעיבור אינם משתנים כשנתגייר, ואם כן, מכיון שהיה לו כבר בכור, שוב אין לו בכור אחר כה, וכן פריה ורביה (כלפי בניו שלו), שנקבע בשעת עיבור, אף שנתגייר מכל מקום לא נשתנה, ומכיון שכבר היו לו בנים נשאר מה שהיה, וכבר קיים פריה ורביה, ודו"ק.

ט

ולפי יסוד זה מבואר שפיר מה שכתוב כאן בפרשה, שהבכור נקבע לפי העיבור ולא לפי הלידה, ואף שנולד אחר השני, דמה דכתיב **וילדו לו**, היינו רק לגבי הלידה, ולא לגבי דיני בכור שנקבע בעיבור, והנה דין נחלה שאינו תלוי בלידה כלל, אלא, כמו שביארנו, דתלוי בעיבור, ובוה שפיר בן השנואה

פרפראות/המשך

עוד נראה לבאר לפי הפירוש השני ברש"י, וזה לשונו, דבר אחר **גם שניהם**, לרבות את הולד, שאם היתה מעוברת אין ממתנין לה עד שתלד, ע"כ והיא גמרא ערוכה בערכין (ז), שמכאן ילפינן לכל חייבי מיתות שאין ממתנינים לאשה מעוברת עד שתלד, אלא הורגים אותם מיד.

ונראה דהיינו דכתיב **ובערת הרע מישראל**, דכשמבערים הרע מבערים ביחד עמו גם חלק של ישראל, אף על פי שלא היה חלק ממעשה העבירה, ודו"ק.

ועוד נראה לבאר לדעת ר' יאשיה, דעיין סנהדרין (ס"ו): דפליגי ר' יונתן ור' יאשיה בהא דכתיב **שניהם**, דלפי ר' יונתן לאפוקי מעשה חידודין, שאין שניהם נהרגים, (וכמו שכתב רש"י כאן), ולפי ר' יאשיה צריך שיהיו שניהם שווים, פירוש דאין חיוב מיתה אלא כששניהם בני חיוב מיתה, (עיין רש"י שם).

ולפי זה **ובערת הרע מישראל**, פירוש מתי **ובערת הרע מישראל**, כששניהם בישראל, פירוש ששניהם גדולים, אז יש **ובערת הרע**.

והיוצא שיש כאן שלושה פירושים להא דכתיב **מישראל**,

(א), **ובערת הרע שנתפשט בישראל**.

(ב), **ובערת הרע גם עם חלק אחר של ישראל**.

(ג), **ובערת הרע דווקא כשהם מישראל**, (פירוש גדולים).

כי ימצא איש שכב עם אשה בעלת בעל וכו' ובערת הרע מישראל, (כ"ב כ"ב).

הנה כאן בבא על אשת איש כתיב **ובערת הרע מישראל**, אכן בשאר הפרשיות היכא דכתיב **ובערת הרע**, כתיב **ובערת הרע מקרבך**, והלא דבר הוא³. ונראה דהנה כאן כתיב **ומתו גם שניהם**, ועיין רש"י, וזה לשונו, **גם**, לרבות הבאים אחריהם, ע"כ.

והנה בפשטות לפי רש"י **גם** בא לרבות עוד אנשים⁴, שאם באו עליה עוד אנשים גם הם נהרגים בנוסף לאיש והאשה, ולפי זה עבירה זו איירי באופן שנתפשט האיסור בישראל, פירוש שיש אחרים שגם הם נכשלו בעבירה זו, ואם כן אין כאן ביעור הרע רק על נקודה מסוימת, שזה **מקרבך**, אלא כאן צריך לבער הרע ממה שהתחיל להתפשט בישראל, ועל זה נאמר **ובערת הרע מישראל** דייקא, ודו"ק⁵.

(3) כגון בן סו"מ, וכן במוציא ש"ר, ובנערה המאורסה, ובגונב נפש, ובפר' שופטים ג"כ בעגלה ערופה, כת' **מקרבך**, וע"ע בפר' ראה, ורק בזקן ממרא, כת' **ובערת הרע מישראל**, כמו בא"א.

(4) הנה בפ' הא' ברש"י יש ב' (או ג') גיר', יש חומשים שהגיר' הוא לרבות הבאים אחריהם, ומשמע שבא לרבות עוד בועלים במיתה, אך יש גיר' לרבות הבאים מאחריהם (אחוריהם), ובפשטות משמע שבא לרבות כשבא עליה שלא כדרכה, ע"י במפרשי רש"י (וע"י בשפ"ח, ודלא כעיקר שפ"ח).

והנה ע"י ברמב"ן כשהביא פי' רש"י, פי' שבא לרבות אחריהם, ועיי"ש מה שהק' עליו מה לי ראשון ומה לי שני ושלישי וכו', עיי"ש, אך עכ"פ כך הביא את דברי רש"י, ודו"ק.

ובביאור דברי רש"י שצריך לרבות גם בועל שני וכו', נראה ע"פ מה שדנו האחרונים, האם כשיש בועל שני אמרינן אסורה לבעול, דיש דס"ל שאין אומרים אסורה לבעול רק אם אומרים שע"י ביאה זו אסורה גם לבעול וכו', ויש שרצו לתלות דין זה במחל' ראשונים בהבנת הא דאמרו כשם שאסורה לבעול כן אסורה לבעול, האם האיסור הוא משום שאסורה לבעול, או שהאיסור הוא הביאה עצמה, (ויש שרצו לתלות במחל' תנאים דפליגי מהיכן ילפינן דין אסורה לבעול אסורה לבעול וכו'), וע"י בשו"ת מהר"א ששון, וע"י בהג' למשל"מ פ"ב סוטה ה"ב, וע"י פתחי תשובה אבה"ע ס' י"א ס"ק ד', וע"י אבנ"מ ס' י"א ס"ק ב', וע"ע בזה באחרונים, ועכ"פ יש לתלות מחל' רש"י והרמב"ן בסברא זו, שדעת רש"י היא שאינה אסורה לבעול שני, ומש"ה צריך ריבוי דאעפ"כ חייב מיתה, משא"כ דעת הרמב"ן שגם לבעול שני אסורה, וא"כ מה לי בועל ראשון מה לי בועל שני וכו', ודו"ק.

(5) וכן יש לבאר כעין זה הא דכתיב בזקן ממרא ג"כ **ובערת הרע מישראל**, דשם ג"כ איירי באופן שהתפשט הוראתו בישראל, וכמבואר בגמ' סנהדרין, דאינו חייב

מיתה עד שיחזור לעירו ויורה כפי הוראתו, עיי"ש.

הוצאות הגליון נודבו ע"י

האי גברא יקירא יגע בתורה ומאיר פנים לכל אחד ואחד,

הבעל תוקע הנפלא

ה"ה הרב ר' חיים אברהם הכהן מארק שליט"א

לרגל הולדת בנו בשעה טובה ומוצלחת

יתן ה' שיזכו אביו ואמו להכניסו בביתו של אאע"ה בעתו ובזמנו

ולגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים אמן

השלום זכר יתקיים בביתו רח' פארן 17 כניסה ב' ירושלים